

Som vi har vært inne på før, utvider Duun noen ganger landskaps-rammen, slik at den omfatter hele Ytre Namdalen.

Flere ganger, både i romaner (f.eks. «Tre venner») og noveller er vi innom Valvære (Abelvær). I et par av de tidlige fortellingene («Nøkksjølia» og «Sigyn») møter vi et landskap som har tydelige likheter med Nord-Flatanger.

Vi er innom Nærøy («På Lyngsøya»), og vi mener å kjenne igjen Vikna og Rørvik (tettgrenda Marsund i guttefortellingen «Storbåten»).

Flere ganger er sceneriet øyer og hav som får en til å tenke på Gjæslingan. Det er tilfelle i «Hilderøya», i «Tre venner» og høyst sannsynlig også i «Menneske og maktene».

Og når vi er på Gjæslingan, da er vi midt ute på Folda, dette havstykket som Duun har opplevd i skiftende stemninger. Noen ganger som ren idyll: « — ho er blank no, Folda, berre helgedagen. Men du skal få sjå henne ein dag ho snakkar alvor. Da er ho eit vaksemenneske.» En annen gang er det snakk om folk som har møtt Alvoret, slik som Jørgen Jensa: « — han hadde lege i strid med have, med sjølve *Folda*, som er så hard og så urimeleg å stridast med, fordi ho alltid vil ta meir enn ho gir. Han hadde vunne.»

Jørgen Jensa var fra Jøa. Han må ha hatt samme toet i seg som de gamle juvikingane. Og som jøbygg er han runnet av samme rot som Olav Duun.

Dikteren hadde dype røtter i heimbygda. Landskapet levde i ham, og han gjorde det levende i diktningen sin på en ny måte.

Har du engang opplevd Folda, og sund og øyer og fjorder rundt omkring, — og har du fått gjøre deg fortrolig med Dun-grenda og Jøa, — da vil du etterpå komme i et mer fortrolig forhold til Olav Duuns rike dikterverk.

Om å gå seg vill i fjellet.

Reidar Harkjerr

Erasmus Montanus er kjent for sin enkle logikk: «En sten kan ikke flyve, mor Nille kan ikke flyve, — ergo er mor Nille en sten.» Etter samme logiske metode kan vi framsette følgende utsagn: «Det er forbudt å gå seg vill i fjellet. Den som overtrer forbudet, kan bli ilagt erstatningsansvar.»

Egentlig er det en underlig verden vi lever i. Her på våre kanter lever vi stort sett bra — i alle fall så bra at behovet for ferie og rekreasjon er blitt en nødvendig del av vår tilværelse. Ved påsketider reiser titusener til fjells.

Noen flytimer unna er det et daglig og aktuelt spørsmål for folk om de havner over eller under sultegrensen. Og alle varme tanker til tross — noen alvorlig trusel mot våre private ferieplaner er visst svaret på dette spørsmålet ikke? Og slik er da verden at om noen hundre mennesker sulter ihjel, gjør det et relativt lett inntrykk på oss, såfremt det skjer langt nok unna. Men hvis en skiløper savnes i påskefjellet, står det straks noen hundre redningsmennesker klar til innsats.

Trangen til ensomhet viser at det dog er ånd i et menneske, sier Søren Kierkegaard. Filosofi er vanskelig. Så hvis noen vil prøve gyldigheten av Kierkegaards utsagn på seg selv, må eksperimentet legges opp med stor beskjedenhet så man ikke havner på viddene. Husk fjellreglene! Gå ikke alene, og meld alltid fra om hvor du går.

I 1953 ble det satt ned et utvalg som skulle komme med forslag om en effektiv rednings- og ambulansetjeneste for hele landet. Utvalget avgjorde innstilling i 1959. Justisdepartementet utarbeidet en stortingsmelding om saken, og denne meldingen ble behandlet av Stortinget i 1963. Noe bestemt stortingsvedtak om redningstjenesten finnes ikke. Men stortingsmeldingen har dannet grunnlaget for den videre utvikling av redningstjenesten fram til hva den er i dag. Noen videre historikk skal vi ikke gi, men slutte dette avsnittet med å si at redningstjenesten nå er organisert ved en kongelig resolusjon av 21. september 1973.

Alle ting koster penger — på statsbudsjettet for 1976 var redningstjenesten oppført med omkring fire millioner kroner. Men dette er ikke alle utgiftene. En ting er at flere offentlige instanser bidrar «gratis» fordi deres utgifter dekkes av andre offentlige midler. Men noe

helt annet er at en rekke organisasjoner og enkeltmennesker deltar i redningsaksjoner helt gratis, og således gjør redningstjenesten en god del billigere enn hva den ville ha blitt, hvis staten skulle betale absolutt alt. En sak for seg er selvsagt at slagordet «staten betaler» også nødvendigvis må ha sin begrensning.

Ved redningsaksjoner kan det ofte bli bruk for hjelp fra institusjoner som driver redningstjeneste som næring med froskemenn, fly, helikopter, snøscootere eller andre hjelpemidler. Det er politimesteren som skal avgjøre om utgifter til slike ting skal dekkes av det offentlige, og regningene skal utbetales av politikammerets kasse.

Skal det bli penger fra det offentlige, må redningsoppdraget være utført etter rekvisisjon av politiet. Hvis man under påsketur plutselig oppdager at det er en for lite i selskapet, bør man ikke rekvirere helikopter på eget initiativ.

Frivillige som deltar i redningsaksjoner, får vanligvis ikke erstattet tapt arbeidsfortjeneste. Det kan her gjøres unntak for frivillige som er utsatt for særlig sterk belastning, f.eks. på grunn av sine kvalifikasjoner eller fordi de disponerer spesielt utstyr. Det vil være urimelig om stedets eneste fjellklatrer gang på gang må avbryte sitt arbeid for å hente ned folk som ikke kan klatre, enda om han gjør det frivillig. (For øvrig nytter det neppe å *tvinge* en redningsmann til å klatre i fjellet om han er aldri så profesjonell.)

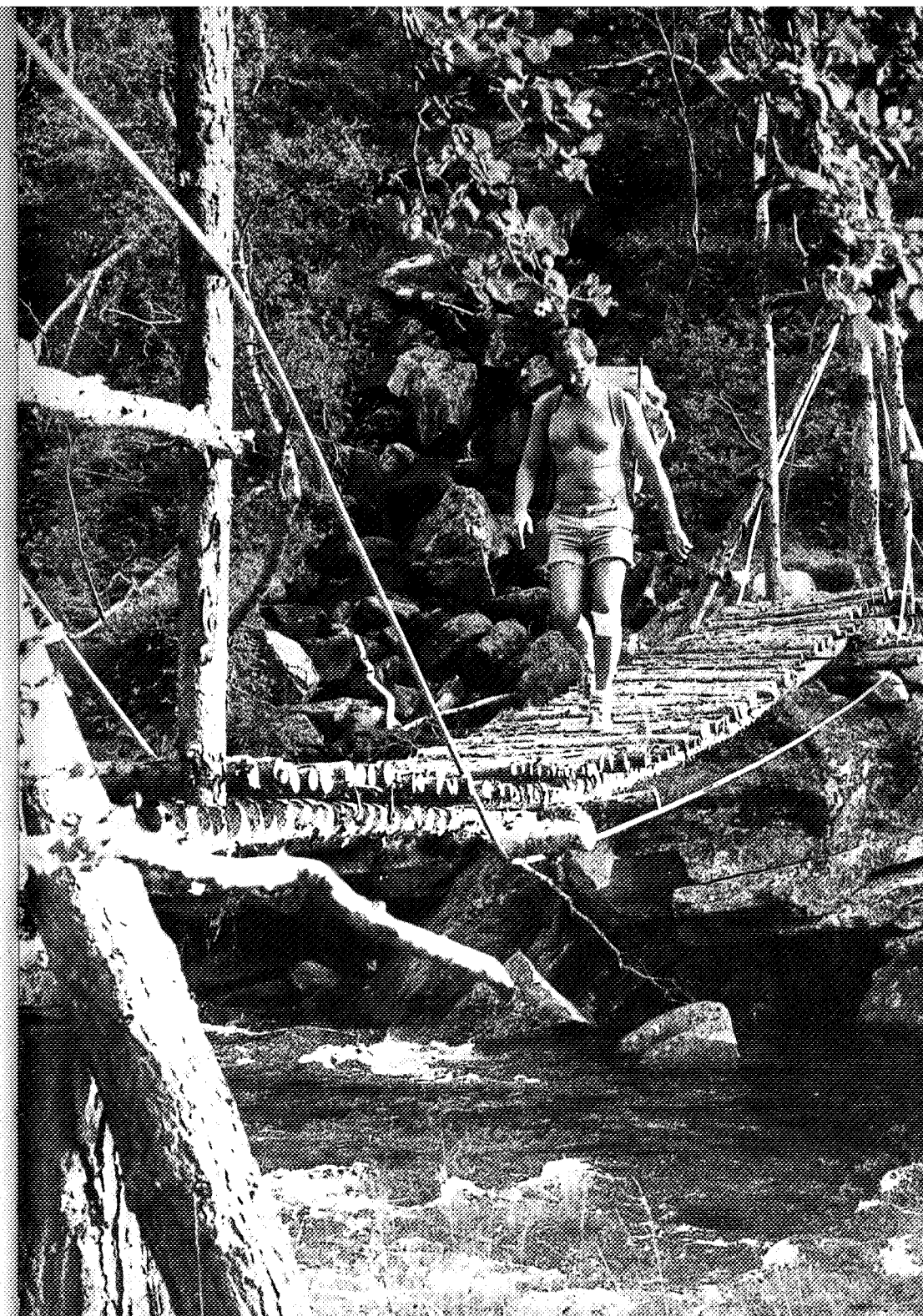
I et rundskriv til politimestrene av 20. februar 1968 har Justisdepartementet uttalt at reddede skal selv bære utgiftene ved en redningsaksjon når det foreligger ansvarsbetingende forhold etter vanlig erstatningsrettslige regler. Denne bestemmelsen har visst aldri vært tatt i bruk — enten fordi det hittil ikke er noen som har vært uvetting nok, eller fordi Justisdepartementet ikke har vært strenge nok. Men juridisk sett er det en interessant bestemmelse som kan fortjene noen kommenterende ord.

Et av formålene ved alle erstatningsregler er at de skal mane folk til forsiktighet. Når noen fristes til å gjøre et eller annet tvilsomt forsøk, er det lovgivernes forutsetning at lysten skal dempes noe, hvis det kan koste penger, såfremt forsøket mislykkes. Hvorvidt denne filosofi er holdbar, er i mange tilfelle et helt åpent spørsmål.

Så kan man i stedet spørre hva som skal til før det «foreligger ansvarsbetingende forhold etter vanlige erstatningsregler». Etter Justisdepartementets praksis skal det nok så mye til. Det vil således være adskillig spillerom for en fjellvandrer. Alminnelig skjodesløshet eller uaktsomhet vil ikke være nok. Den reddede må ha vist grov uaktsomhet før staten kan kreve tilbakebetalt de utgifter en redningsaksjon har medført.

Det lar seg ikke gjøre å sette opp standardbeskrivelser for hva som er grovt uaktsom oppførsel i fjellet. Men vi kan prøve å lage et eksempel:

En skiløper går ut mot kringkastingens stormvarsel og uten å si fra om hvor han akter seg, 2 kilometer fra utgangspunktet og mens

himmelen enda er bare delvis overskyet, treffer skiløperen en gammel kjenning og blir med ham (eventuelt henne) til nærliggende hytte med peis. Der glemmes tid og sted. Nordvesten raser og timene flyr. Neste formiddag er det igjen klar himmel. Skiløperen begir seg glad og fornøyd tilbake til sitt utgangspunkt. Mottakelsen blir relativt kjølig. Store mannskapsstyrker har i snødrev og klabbeføre gjennomført en anstrengende leteaksjon. Hele tiden hadde skiløperen oppholdt seg trygt og godt i en hytte med peis, men riktig nok uten telefon. Derimot var det tilstrekkelig klart at telefon fantes i en hytte 50 meter unna.

Trofaste TV-seere vil huske en liknende situasjon fra Juristforeningens rettssak i fjernsynet for en tid siden. Dommen gikk ut på at skiløperen i dette tilfellet hadde vist grov uaktsomhet, og at han følgelig ville være erstatningspliktig. Pressekommentarer fra en rekke av landets aviser viste at de var enige i avgjørelsen. Trolig kan man da si at i et slikt tilfelle ville Justisdepartementet mene at det foreligger grov uaktsomhet og at det skal skiløperen betale for. Jeg skulle tro at folk i sin alminnelighet ville bli lite opprørt over en slik avgjørelse. Jeg må da kanskje unnta den som skal betale.

Det er ikke så rent uvanlig at folk som ferdes i fjellet overvurderer seg selv og sine krefter. Lenda frå Land var riktig nok en hest, men hennes tragedie er en god beskrivelse for hvorledes det kan gå når staheten er for sterk:

Han gjenger ser fast, og han aldri kan snu.

Og motgang hans tanke ei mognar.

Han skifter ei meining som folk skulle tru.

Han brester, men aldri han bognar.

Det finnes situasjoner hvor verken fjellredningstjeneste eller erstatningsplikt gir tilstrekkelig sikring, selv for den sterkeste. Da gjelder det å ha mot til å erkjenne at det er ingen skam å snu.

Friluftsliv og statistikk

GUNNAR BERG

Det kan nok ha forekommet at de som arbeider i turistforeningenes styrer og utvalg, som har gjort dugnad på stier og hyttetak, har spurt seg selv hva i all verden de er med på. Som friluftsarbeidet i Norge er lagt opp, er man avhengig av de frivillige. Og ser man bort fra en tradisjonell takk på årsmøtet, er de ikke bortskjemt med takksigelser. I mørke stunder kan de nok ha ønsket å gjøre innsats på egen familiehytte i stedet for på de manges hytter. Ja, hvor mange er det egentlig, når man skreller av noen festtale-fraser, som bruker hyttene? Og hvem gjør bruk av de goder som turistforeningene stiller istand i form av merkede løyper og stier, hytter, buer, informasjon og rettleiding? Og hva med framtiden — er barskt friluftsliv i kalde Norge noe å bry seg med når man kan reise så billig til varme steder som Mallorca, Rhodos, Sicilia, og Kanariøyene?

Ser man på dem som bruker fjellet sommer som vinter som en masse, begynner man å ane hvem de er. Det er blitt til kolonner og tabeller i statistiske hefter. Flere hefter vil komme, og det er grunn til å tro at tallene blir større. Foreløpig går det statistiske materiale såvidt kort tilbake i tid at man må nøye seg med holdepunkter. Tendensene synes imidlertid å være klare — flere bruker skog, mark og fjell til mosjon og hygge, i det daglige, såvel som i helgene og i feriene.

De upåaktede, brune heftene fra Statistisk sentralbyrå ser nokså avskrekkende ut: friluftundersøkelse, 1970 eller 1974. Men noe klokere blir man da ved å bruke dem. Her er noen av tendensene:

Til foreldre — hva dere gjør for å få deres barn interessert i fot- og skiturer, kan være avgjørende for de unges friluftsliv. Det er slående i hvor høy grad de ivrige friluftsfolk forteller at de «gikk svært ofte på ski (respektive fottur) i oppveksten». Særlig hyppig forekommer svaret blant menn.

Undersøkelsene er foretatt blant folk i alderen 15—74 år. Og er det noen aldersgruppe som bør ta seg sammen og bli flinkere til å dyrke friluftslivet, så er det den over 55 år. Gjennomgående er de yngste de ivrigste, men aller ivrigst til å komme seg på tur, er aldersgruppen 34—55 år, det være seg vinter eller sommer. Kvinner er ikke så kjappe til å ta på korte turer i ledige stunder, til gjengjeld er det kvinnene som er flittigst til å ta ferie på fjellet, og de blir gjerne lenger der enn